

Cenový výměr – praktické zkušenosti s cenovými pravidly

Stanislav Váňa

Ceny pro vodné a stočné podléhají cenové regulaci dle zákona č. 526/1990 Sb., o cenách, a to formou věcného usměrňování (§ 6 uvedeného zákona). To spočívá v aplikaci celé řady cenových pravidel, která regulátor zveřejňuje ve Výměru Ministerstva financí (MF) a u nichž následně kontroluje dodržování prostřednictvím cenových kontrolních orgánů. V následujícím textu se budu věnovat těmto pravidlům ve Výměru Ministerstva financí č. 01/VODA/2022, o regulaci cen v oboru vodovodů a kanalizací, v platném znění (Výměr) ze subjektivního pohledu klíčového uživatele (pracovník útvaru plánování a controllingu), který tato cenová pravidla musí aplikovat v každodenním životě vodárenské společnosti.

V současné době máme za sebou již několik iterací Výměru a lze zodpovědně říci, že každý cenový proces předpokládaný Výměrem (Plánová kalkulace, Aktualizace plánové kalkulace, Vyrovnávací kalkulace) již proběhl, a můžeme tak hodnotit jeho praktické ekonomické dopady v oblasti cenotvorby. Obecně lze konstatovat, že Výměr přinesl celou řadu změn, které mají pozitivní dopad. Jedná se například o transparentní výčet ekonomicky neoprávněných nákladů s vazbou na daňovou uznatelnost nebo proces vyrovnávací kalkulace, kdy efekty, které příjemce vodného a stočného získal nad rámec kalkulace, jsou zahrnuty do následující kalkulace a vráceny konečnému spotřebiteli. Zároveň však ve Výměru zůstaly specifické prvky cenové regulace, které neplní svůj účel nebo dokonce jdou proti smyslu cenové regulace.

Přiměřený zisk

V současnosti je výpočet přiměřeného zisku (PZ) navázán na reprodukční hodnotu vodohospodářského majetku zjištěnou standardizovaným výpočtem pro účely majetkové evidence (VUME). Zároveň je hodnota PZ administrativně rozdělena mezi vlastníka a provozovatele, tedy forma provozování nemá faktický vliv na celkovou velikost PZ. Tento přístup lze hodnotit jako správný, neboť zajišťuje transparentnost výpočtu PZ a zároveň zajišťuje pro všechny účastníky na trhu stejnou maximální hodnotu PZ.

Avšak v rámci Výměru je zároveň zavedeno pravidlo, které omezuje meziroční nárůst přiměřeného zisku na jednotku produkce (m^3) na 7 %. Pro PZ následně platí, že se pro výpočet přiměřeného zisku v kalkulaci používá nižší z vypočtených hodnot. Tedy cenová regulace tímto postupem vytváří dvě skupiny prodávajících, kdy jedna je na maximální hodnotě PZ odvozené od hodnoty vodohospodářského majetku a ta druhá této maximální hodnoty PZ nikdy nedosáhne, protože naráží na 7% meziroční navýšení. Tedy pokud dva prodávající mají stejnou hodnotu vodohospodářského majetku, ale jeden z nich kalkuloval přiměřený zisk v předchozí kalkulaci, je okamžitě svázán pravidlem 7% meziročního navýšení. Ten druhý, pokud zisk v minulosti v kalkulaci neměl, nebo začal provozovat nový vodohospodářský majetek, může okamžitě dosáhnout ziskového stropu. Tento postup je dle mého názoru diskriminující a neférový vůči části prodávajících. Jediným správným řešením této situace je zrušení pravidla 7% meziročního navýšení a respektování ziskového stropu odvozeného od hodnoty vodohospodářského majetku pro všechny regulované subjekty na trhu.

Zároveň současná konstrukce výpočtu PZ nijak nepodporuje inovační aktivity vlastníka a provozovatele; tedy jakákoliv investice bez vlivu na změnu reprodukční hodnoty vodohospodářského majetku nepřináší odměnu v podobě dodatečného zisku. Tím dochází k zakonzervování současného stavu majetku a neexistuje pro prodávajícího pozitivní impuls pro hledání úspor, a to jak v oblasti investic, tak i v oblasti provozní. Řešením by byla úprava Vyrovnávací kalkulace, kdy by bylo možné pozitivní efekty plynoucí z úspor spravedlivě rozdělit mezi konečného spotřebitele a prodávajícího. Příkladem může být finanční model SFŽP ČR, který rozděluje úspory mezi jednotlivé účastníky.

Regulace oprávněnosti výše nájemného (platí pro oddílný model)

V současné době tato kalkulační položka podléhá v rámci kalkulace ceny pro vodné a stočné testu oprávněnosti, tedy zda výše nájemného odpovídá pravidlům cenové regulace, přičemž důkazní břemeno ve vztahu ke kontrolnímu cenovému orgánu nese prodávající. Dochází tak k přenesení povinností vlastníka vodohospodářského majetku řádně a správně stanovit nájemné na prodávajícího, který nájemné zahrnuje do kalkulace ceny pro vodné a stočné, ale chybí mu jakékoliv kontrolní mechanismy k ověření správnosti a oprávněnosti.

Zároveň se i v nájemném uplatňuje 7% meziroční navýšení přiměřeného zisku na jednotku produkce (m^3), což je v rozporu s požadavky oborového regulátora na dostatečnou tvorbu prostředků na obnovu vodohospodářského majetku. V neposlední řadě je velkým problémem i výpočet nájemného ve Vyrovnávací kalkulaci, kde v případě nenaplnění kalkulovaných předpokladů v kalkulaci nájemného (neprovedení plánovaných oprav apod.) vzniká povinnost prodávajícího nájemné zpětně ponížít na oprávněnou výši a přebytek odvést konečnému spotřebiteli formou snížené ceny, případně dobropisem. Všechny výše popsané aspekty regulace výše nájemného jsou ve své podstatě nefunkční, protože regulace míří na subjekt, který není schopen tuto kalkulační položku ovlivnit ani nijak smysluplně řídit.

Cenový regulátor by dle mého názoru měl na danou situaci reagovat a upravit Výměr tak, aby buď výše uvedené povinnosti byly přímo přeneseny na vlastníka vodohospodářského majetku, který by se stal regulovaným subjektem a přímo by zodpovídal za splnění výše uvedených prvků regulace, nebo by oprávněnost výše nájemného na rozdíl od současného stavu, kdy se vychází z účetních údajů, které má k dispozici pouze vlastník, byla navázána na veřejně dostupné údaje, které jsou v rámci oboru

k dispozici. Lze například oprávněnou výši nájemného spojit s Vybranými údaji provozní a majetkové evidence, údaji v Plánu financování obnovy apod. Tedy upravit současný nevyhovující stav, kdy za velmi významnou nákladovou položku v kalkulaci ceny pro vodné a stočné odpovídá ten, kdo ji není ani při vynaložení velkého úsilí schopen nijak ověřit.

U 7% meziročního navýšení průměrného zisku v nájemném je nutné postupovat obdobně jako u průměrného zisku v kalkulaci, tedy tuto historickou relikvii odbourat a respektovat ziskový strop vypočtený z celkové hodnoty vodohospodářského majetku.

V případě nenaplnění kalkulovaných nákladů v nájemném (tedy například posunutí obnovujících oprav do následujícího roku) se pro Vyrovnávací kalkulaci přímo nabízí tento postup: Vlastník vodohospodářské infrastruktury vybrané prostředky v nájemném nevrací konečnému spotřebiteli, ale účtuje a eviduje je jako rezervu pro další kalkulační období; tedy finanční prostředky budou využity na obnovu vodohospodářského majetku v dalších letech. Tento postup by byl navíc i v souladu se zněním zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích, který vytváření rezervy na obnovu přímo předpokládá.

Reporting ve vztahu k jednotlivým regulátorům

V současné době je regulovaný subjekt povinen vykazovat celou řadu reportů ve vztahu k oborovému regulátorovi (Ministerstvo zemědělství) a cenovému regulátorovi (Ministerstvo financí). Reporty jsou v tuto chvíli obdobné, nikoliv však stejné. Jedná se například o jinou nákladovou strukturu kalkulace, jiný

způsob výpočtu zisku a tržeb apod., což způsobuje, že je nutné reporty vypracovat dvakrát, komentovat odlišnosti, reportovat některé údaje několikanásobně apod. Oprávněně se domnívám, že v dnešní době by neměl být problém vytvořit jednotný elektronický reportovací nástroj, který by zajišťoval distribuci dat všem uživatelům těchto údajů. Zároveň by nad tímto nástrojem šlo vystavět systém benchmarkingu a jednoduchým způsobem porovnávat anonymizovaná data jednotlivých vodárenských společností. Velmi bych se také přimlouval za stabilizaci podoby kalkulace tak, aby data a jednotlivé kalkulační položky byly alespoň po dobu platnosti Výměru meziročně porovnatelné.

Závěr

Dle mého názoru Výměr v současné podobě správně a transparentně chrání oprávněné zájmy všech účastníků na regulovaném trhu vodohospodářských služeb. Nicméně přetrvává několik oblastí, kde se cenová regulace máji účinkem nebo dokonce působí proti samotnému smyslu regulace. Tyto oblasti by bylo vhodné detailně zmapovat a následně ve Výměru upravit tak, aby posilovaly funkčnost a praktičnost celého systému regulace ceny pro vodné a stočné.

Ing. Stanislav Váňa

ČEVAK a. s.

předseda Komise ekonomické SOVAK ČR